

Școala Națională de Studii Politice și Administrative

Școala Doctorală Multidisciplinară

Domeniul de Doctorat Științe Politice

## TEZĂ DE DOCTORAT

### Interesele politice ale cetățenilor LGBT+ din România

Autor: Vlad Babenco, Conducător Științific: Prof. Univ. Dr. Liliana Popescu

București, 2024

#### - Rezumat -

Cercetarea de față are ca scop identificarea intereselor politice ale cetățenilor LGBT+ (lesbiene, gay, bisexuali și transgender) care trăiau în România la momentul derulării studiului. Totodată este explorat și modul în care aceste interese sunt reprezentate de societatea civilă românească pro-LGBT+ (asociații, organizații și grupuri informale). Originalitatea acestui demers constă în alcătuirea primului **barometru al intereselor politice ale comunității LGBT+ din România**.

Lucrarea este structurată în patru capitole principale. **Primul capitol**, cel de *literature review*, oferă o analiză detaliată a literaturii existente privind interesele politice, incluzând perspective feministe și *queer*. Discuțiile teoretice stabilesc un cadru conceptual solid pentru înțelegerea modului în care interesele politice ale persoanelor LGBT+ sunt formulate și exprimate. Este o invitație la reflecție asupra diversității și complexității acestor interese. **Al doilea capitol** conține metodologia cercetării, incluzând designul studiului, instrumentele utilizate și problemele întâmpinate pe parcursul cercetării. Acest capitol oferă transparență și rigurozitate metodologică, asigurând credibilitatea rezultatelor prezentate. De asemenea, sunt detaliați pașii inovativi și provocările unice ale acestui studiu despre persoane LGBT+ în contextul academic românesc. **Al treilea capitol**, cel mai amplu din teză, detaliază rezultatele cercetării. Aici sunt prezentate și analizate datele obținute din interviurile față în față și chestionarul online cu cetățeni LGBT+ din România sub forma unor indexuri și a unor clasamente de interese politice. Sunt prezentate și analizate datele obținute și din interviurile cu reprezentanți ai societății civile pro-LGBT+. Aceste rezultate oferă o imagine complexă a intereselor politice ale persoanelor LGBT+ la momentul realizării cercetării, evidențiază experiențele de viață unice ale respondenților și indică o sincronizare între interesele politice ale persoanelor LGBT+ și cele reprezentate de societatea civilă pro-LGBT+.

În fine, **capitolul al patrulea** prezintă o sinteză a cadrului teoretic, a abordărilor metodologice și a constatărilor empirice prezentate în secțiunile precedente și discută relevanța și unicitatea acestei cercetări, fiind prima de acest fel în contextul românesc.

Cadrul teoretic se bazează pe conceptul de interese politice analizat din perspective feministe, ale teoriei *queer* și ale conceptului intersecționalității, având ca fundament teoria democrației.

Interesele politice țin de calitatea de cetățean a persoanelor LGBT+ și de reprezentarea lor de către autoritățile publice. Studiul meu are în vedere România, un stat de drept democratic. Într-o democrație egalitatea între cetățeni este una dintre valorile definitorii. Astfel, interesele politice ale tuturor cetățenilor, inclusiv ale celor LGBT+ sunt importante. Desigur, cunoașterea și luarea în considerare a intereselor politice ale tuturor cetățenilor nu înseamnă imediat și rezolvarea lor, dar înseamnă respectarea diversității de opinii și dorințe ale celor care alcătuiesc populația unei țări. Lăsând deoparte imperativul moral care rezultă din egalitatea între cetățeni, există obligația politică a reprezentării tuturor vocilor pentru o bună funcționare a unei democrații. Din punct de vedere istoric, majoritățile decid în aspectele politice, interesele femeilor, ale minorităților etnice și ale persoanelor LGBT+ rămânând adesea ignorate, ca voci minoritare. Această situație este o nedreptate, un deficit care reîntărește sisteme de oprimare precum patriarhatul, rasismul sau homofobia. Soluția democratică stă în angajamente active pentru includerea tuturor cetățenilor în sistemele decizionale indiferent de identitățile lor (etnie, gen, orientare sexuală etc.) pentru asigurarea egalității tuturor. Discriminarea cetățenilor LGBT+ s-a întâmplat și se întâmplă și în România – de la criminalizare la marginalizare, cei care fac parte din comunitatea LGBT+ au avut de suferit în multiple contexte socio-politice. Pentru acest fapt, reprezentarea politică a cetățenilor LGBT+ a fost precară, aceștia fiind lipsiți adesea de protecție legală și supuși inegalităților. Având în vedere situația prezentată, studierea intereselor politice ale cetățenilor LGBT+ este esențială pentru consolidarea democrației într-un sens incluziv pentru protejarea și respectarea intereselor politice ale tuturor cetățenilor.

Ce relevanță ar avea studierea intereselor politice ale cetățenilor persoane LGBT+ din România? Un contra argument ar putea sta în faptul că statul român deja se preocupă de interesele politice ale tuturor cetățenilor săi, cel puțin și nu numai prin activitatea reprezentanților cetățenilor – politicienii desemnați să ocupe funcții în autoritățile publice (locale, Guvern, Parlament etc.). Este însă important să recunoaștem, așa cum afirmam anterior, că persoanele LGBT+ s-au confruntat și se confruntă cu discriminare. Astfel, interesele politice ale acestora sunt mai degrabă ignorate decât reprezentate, uneori chiar combătute virulent de politicieni extremiști radicali. Cetățenii LGBT+,

adică persoane cu o orientare sexuală și o identitate de gen non heterosexuale, pot avea interese politice specifice, după cum voi argumenta în Capitolul I al lucrării de față. Aceste interese derivă din identitățile lor diferite de heteronormă: protecție împotriva discriminării (la școală, la angajare, în sistemul medical etc.), recunoașterea legală a identității de gen, nevoia de protecție legală pentru familiile pe care le întemeiază persoane de același sex, nevoia de servicii medicale specializate în cazul persoanelor transgender etc. Reprezentarea sau cel puțin cunoașterea intereselor politice ale tuturor cetățenilor unei țări este un act care contribuie la sănătatea și coeziunea acelei societăți. Desigur, acest fapt este important și din perspectiva unei democrații funcționale. Poate exista și o miză în acest sens – asigurarea unității și solidarității cetățenilor.

Din multitudinea de unghiuri de abordare pe care putea să o ia acest studiu, am ales ca în proiectul doctoral de față să evidențiez o listă cu interesele politice ale cetățenilor LGBT+ din România și, dintre acestea, care sunt cele mai importante. Mi-am propus o serie de obiective epistemice, metodologice și pragmatic-aplicative. Obiectivul epistemic a constat în a identifica interesele politice ale persoanelor LGBT+ din România, precum și interesele politice reprezentate de către societatea civilă pro-LGBT+ din România. Cel metodologic a presupus realizarea unui index al intereselor politice observate și construirea unui clasament al acestora pe baza importanței indicate de repondenți. Ca obiective pragmatic-aplicative, mi-am propus, pe de o parte, să aflu dacă există concordanță între interesele politice reprezentate de societatea civilă pro-LGBT+ și cele ale persoanelor LGBT+, și, pe de altă parte, să analizez rezultatele în contextul socio-politic local.

Am folosit ca metodă de cercetare ancheta sociologică prin interviuri față în față și chestionar online autoadministrat. Pentru atingerea obiectivelor am explorat conceptul de interese politice, elemente de teorie politică feministă, inclusiv conceptul de intersecționalitate, și elemente de teorie *queer*. Fundamentul teoretic este reprezentat de teoria democrației. Robert A. Dahl (1998), unul dintre cei mai importanți teoreticieni ai democrației, propune ideea de „poliarhie” pentru a „se referi la o democrație reprezentativă modernă cu sufragiu universal” (Dahl, 1998, pp. 90-91). Conceptul lui descrie sistemele politice în care puterea politică este distribuită între grupuri cu interese diverse și consider că validează relevanța includerii în guvernare a intereselor politice ale tuturor cetățenilor, indiferent de identitatea lor non heterosexuale. Democrația are legătură cu faptul că „fiecare cetățean va fi și liber, și egal cu toți ceilalți” (Ball, Dagger, 2000, p. 52). Ideea de egalitate și libertate ale cetățenilor justifică importanța cunoașterii intereselor politice ale persoanelor LGBT+ dintr-o societate.

În ceea ce privește colectarea datelor am apelat, cum afirmam anterior, la realizarea de interviuri față în față cu persoane LGBT+ din România și cu reprezentanți ai societății civile

pro-LGBT+ din România și la distribuirea unui chestionar online autoadministrat cu scopul de a observa interesele politice ale persoanelor LGBT+ din România. Cercetarea de față este prima de acest fel din țară, iar aplicarea metodologiei a fost una de explorare întrucât în literatura de specialitate românească nu există demersuri similare pe tema intereselor politice *queer*. În ceea ce privește dimensiunea cercetării, datele obținute sunt ample. 22 de interviuri și 380 de chestionare cu persoane LGBT+ din România, din perioada martie-noiembrie 2022, alcătuiesc o bază de date consistentă, relevantă nu doar pentru studiul de față, ci și pentru analize academice viitoare despre comunitatea LGBT+ din România. Baza de date, precum și extrase din interviuri, în variantă anonimată, sunt disponibile în anexele lucrării. Am avut în vedere o focalizare pe interesele politice ale persoanelor transgender, acolo unde s-a putut, în încercarea de a sonda cât mai complex din punct de vedere intersecțional comunitatea LGBT+ pentru a evita generalizarea și a observa posibila existență a diferențelor intra-grup. În ceea ce privește eșantioanele de lucru pentru fiecare tip de cercetare (interviu, chestionar), am lucrat cu eșantioane de disponibilitate, întrucât la momentul conceperii și desfășurării studiului în România și, în general, în lume, recensămintele naționale nu colectau date despre orientarea sexuală și identitatea de gen ale cetățenilor. Pentru a desfășura cercetarea am operaționalizat conceptul de interese politice oferind o definiție de lucru și explicații, m-am bazat în acest demers teoretic pe analiza literaturii specifice. Pentru validarea datelor colectate am folosit metoda analizei tematice, așa cum o descriu Virginia Braun și Victoria Clarke (2006). Am alcătuit o secțiune specifică – Terminologie *queer* – pentru a explica termeni despre comunitatea LGBT+.

Separat de tema intereselor politice, am cules prin intermediul acestei cercetări și informații despre următoarele teme privind persoanele LGBT+ din România: experiențe de viață ale persoanelor LGBT+ care trăiesc în România, despre care am constatat că sunt în general negative; părerea respondenților despre societatea civilă pro-LGBT+; relația societății civile pro-LGBT+ cu mediul politic – subiect pe care nu l-am explorat în profunzime însă; persoanele sau mediile în care persoanele LGBT+ sunt *out* (adică se știe despre ele că sunt LGBT+) și profiluri socio-demografice ale eșantioanelor de la interviuri și chestionar care prezintă informații importante, rar cercetate, pentru cunoașterea comunității LGBT+ din România.

Rezultatele cercetării indică spre o serie interese politice majore ale comunității LGBT+ din România. Interviurile, deși statistic nerepresentative, sunt importante din punct de vedere calitativ. Ele arată că între cei 22 de intervievați, cele mai importante interese politice sunt în ordinea descrescătoare a importanței: legalizarea relațiilor LGBT+ prin parteneriat civil, iar mai general obținerea oricărei forme de legalizare; introducerea cursurilor de educație sexuală, dar și despre minorități sexuale în programele școlare, cât și prin programe pentru adulți; îmbunătățirea

siguranței persoanelor LGBT+ în societate. Chestionarul, care poate fi privit și dintr-o perspectivă de relevanță statistică, dar și una calitativă, întrucât designul de cercetare a permis repondenților răspunsuri deschise, a generat următoarele trei cele mai importante interese politice: protecție împotriva discriminării; legalizarea relațiilor LGBT+ prin căsătorie gay; siguranța persoanelor LGBT+. Răspunsurile la interviurile cu persoane LGBT+ din România, cu reprezentanți ai societății civile pro-LGBT+ din România și la chestionarul online autoadministrat au generat trei liste cu interesele politice menționate de participanții la cercetare. Dintre acestea, am ales să le compar pe cele de la chestionar și de la interviurile cu reprezentanți ai societății civile pentru a verifica dacă există concordanță între acestea. Listele sunt aproape identice, lipsește din lista reprezentanților interesul despre educație sexuală care apare la persoanele LGBT+. Pe de o parte, rezultatele sunt clare despre ce interese politice au repondenții și care dintre acestea sunt cele mai importante pentru ei. Pe de altă parte, analiza datelor, observarea diferențelor intra-grup și între comunitate și societatea civilă, observarea preferințelor pentru anumite opțiuni, arată că avem de a face cu un set complet de date și confirmă importanța studierii acestui subiect și a dezvoltării cunoașterii academice despre comunitatea LGBT+ din România.

Am remarcat de mai multe ori sentimente mixte față de societatea civilă pro-LGBT+ românească din partea repondenților și intervievaților. O persoană mărturisea că se abține de la comentarii negative despre comunitatea LGBT+ în fața celor din afara acesteia pentru a nu oferi argumente indivizilor homofobi. Uneori persoanele LGBT+ practică o autocenzură din cauza discriminării la care sunt supuse în societate, însă acest lucru poate avea un impact negativ în comunicarea îngrijorărilor despre propria comunitate. De exemplu, majoritatea repondenților (peste 80%) au arătat o părere pozitivă despre societatea civilă pro-LGBT+. Aceasta este însă o realitate mai degrabă statistică. Corelând ideea de autocenzură despre care scriam mai sus cu faptul că unele categorii de repondenți sunt mai nemulțumite de societatea civilă decât altele (o diferență de 10 ori între gay și lesbiene), este posibil ca realitatea de pe teren să fie alta, eclipsată de autocenzură.

În fine, în realizarea studiului de față am întâmpinat o serie de dificultăți importante care merită alocarea unui spațiu de analiză și reflecție. Consider că încercarea mea de a cerceta interesele politice *queer* va servi celor care ar întreprinde în viitor studii similare sau despre comunitatea LGBT+ din România. De la îmbunătățirea designului de cercetare, la o mai consistentă abordare a categoriilor de identitate care formează comunitatea LGBT+ din România. O dificultate importantă a fost construirea grilei de întrebări pentru chestionar, neavând o listă de interese politice *queer* cercetate anterior, am ales varianta răspunsurilor deschise și apoi clasificarea răspunsurilor în itemi comparabili, lucru care a îngreunat obținerea rezultatelor. Una dintre limitările acestei cercetări a

fost lipsa accesului la literatură de specialitate despre comunitatea LGBT+ (științe politice, sociologie, teorie *queer* etc.): nu există aproape deloc publicații sau traduceri în limba română pe temă, lipsesc publicațiile de specialitate în limbi străine din bibliotecile publice sau achiziționarea acestora a fost dificilă din cauza prețurilor prohibitiv de mari. Acest fapt a îngreunat realizarea capitolului de *literature review*. O altă dificultate în realizarea cercetării, care oglindește experiențele de viață ale repondenților persoane LGBT+ din România, a fost că m-am confruntat cu amenințări cu moartea anonime pe motiv că aparțin comunității LGBT+ și realizez o cercetare pe temă LGBT+.

O resursă importantă a cercetării de față o constituie anexele unde cititorii pot găsi pe larg datele colectate, informațiile rezultate din analiza datelor și alte resurse despre comunitatea LGBT+ din România provenind din studiul meu.

În concluzie, proiectul meu doctoral reprezintă o contribuție importantă pentru cunoașterea și analiza intereselor politice ale cetățenilor LGBT+ din România. Lucrarea explorează într-o manieră detaliată nu doar preferințele și prioritățile acestora, ci și relația dintre persoanele LGBT+ și societatea civilă pro-LGBT+ din România. Chiar dacă pe parcursul cercetării au apărut dificultăți în realizarea acestui proiect, rezultatele obținute se constituie într-o resursă importantă pentru cercetarea academică românească despre comunitatea LGBT+ din România. Pornind de la studiul de față consider că se pot dezvolta cercetări viitoare și politici publice care să răspundă mai eficient nevoilor cetățenilor LGBT+ din România.